

Rajavartiolaitoksen esikunta
Oikeudellinen osasto

16.05.2022

Oikeusministeriö

Oikeusministeriön lausuntopyyntö 17.3.2022, VN/9791/2020

RIKOSPROSESSIN TEHOSTAMINEN

1. Pyyntö

Oikeusministeriö on viitteessä mainitulla lausuntopyynnöllä pyytänyt Rajavartiolaitokselta lausuntoa työryhmän mietinnöstä rikosprosessin tehostamiseksi (Rikosprosessin tehostaminen; Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2022:14). Oikeusministeriö on pyytänyt asiassa lausuntoa myös sisäministeriöltä. Rajavartiolaitoksen esikunta, joka toimii samalla myös sisäministeriön rajavartiolaitos-osastona, toimittaa oikeusministeriölle osoittamansa lausunnon tiedoksi myös sisäministeriölle.

Työryhmän mietinnössä ehdotetaan muutettavaksi esitutkintalakia (805/2011) ja eräitä muita rikosprosessia koskevia lakeja. Esityksen tavoitteena on tehostaa ja nopeuttaa rikosasioiden käsittelyä. Esityksessä ehdotetaan muun ohella, että esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän yhteistyövelvollisuuden sisältöä laajennettaisiin ja esitutkintalakiin lisättäisiin uusi säännös tutkintasuunnitelman laatimisesta. Lisäksi ehdotetaan, että loppulausuntopyyntö olisi aina yksilöitävä ja päätös loppulausunnon pyytämisestä olisi tehtävä yhteistyössä syyttäjän kanssa. Lapsiin kohdistuvat rikokset ehdotetaan käsiteltäviksi kiireellisinä sekä lapsia ja erityisen suojelun tarpeessa olevia asianomistajia koskevassa esitutkinnassa tutkinnan johto ehdotetaan keskitettäväksi riittävän osaaville tutkinnanjohtajille. Kuulustelutilaisuuden tallentamista ääni- ja kuvatallenteelle ehdotetaan edistettäväksi siten, että jatkossa tallentamiseen olisi lähtökohtaisesti kuulusteltavan pyynnöstä ryhdyttävä. Myös mahdollisuutta käyttää esitutkinnassa tallennettua kuulustelua todisteena oikeudenkäynnissä laajennettaisiin. Hankkeen yhteydessä teetettiin myös selvitykset esitutkintayhteistyön toimivuudesta sekä syyttäjän vaitiolo-oikeudesta.

Rajavartiolaitoksen esikunta pitää esityksen tavoitteita tehostaa ja nopeuttaa rikosasioiden käsittelyä kannatettavana ja lausuu oman toimialansa osalta seuraavaa:

Sisäministeriön rajavartiolaitos-osasto on saanut osallistua mietinnön laatineen työryhmän työskentelyyn ja Rajavartiolaitoksen valmistelun aikana esittämät näkemykset ovat tulleet mietinnössä osin jo huomioiduksi.

2. Kirjallinen tutkintasuunnitelma

Rajavartiolaitoksen esikunta ei pidä tarpeellisena esitutkintalakiin ehdotettavaa uutta 3 luvun 3 a §:n säännöstä kirjallisen tutkintasuunnitelman laatimisesta. Tutkintasuunnitelmien käytön lisääminen erityisesti vaativimmissa rikosasioissa ja syyttäjyhteistyön tiivistäminen on sinällään kannatettavaa, mutta Rajavartiolaitoksen esikunnan näkemyksen mukaan olisi riittävää jättää asia viranomaisohjeistuksen varaan. Edellä mainitun säännöksen kirjaaminen suoraan esitutkintalakiin voisi tarkoittaa merkittävää työmäärän lisäystä poliisin ohella myös Rajavartiolaitokselle ja se edellyttäisi myös esitutkintaa suorittavan henkilöstön lisäresurssointia. Vaikka Rajavartiolaitoksen tutkimien rikosasioiden määrä on huomattavasti poliisia pienempi, niin merkittävässä osassa Rajavartiolaitoksen suorittamista esitutkinnoista on kansainvälisiä liityntöjä, jotka voisivat edellyttää jatkossa kirjallisen tutkintasuunnitelman laatimista. Tutkintasuunnitelman laatimisen ei tulisi olla kaavamainen toimenpide tietyissä asioissa vaan sen tulisi myös aidosti tuottaa lisäarvoa prosessiin. Mikäli säännös kuitenkin lisättäisiin esitutkintalakiin, niin Rajavartiolaitoksen esikunta pitää perusteltuna ja tärkeänä, että säännökseen jätetään esitutkintaviranomaiselle jouston varaa. Kirjallista tutkintasuunnitelmaa ei mietinnönkään mukaan tarvitsisi laatia, jos se olisi asian laatu ja laajuus huomioon ottaen asian selvittämisen ja syyteharkinnan kannalta tarpeellonta.

3. Esitutinnan johdon keskittäminen alle 18-vuotiaita koskevassa esitutkinnassa

Rajavartiolaitoksen esikunta pitää kannatettavana, että esitutkintalain lasten kohtelua esitutkinnassa koskevan 4 luvun 7 §:n mukaista tutkintatoimenpiteiden keskittämistä erityisesti tähän tehtävään perehtyneille tutkijoille laajennettaisiin myös tutkinnan johtoon ja tutkinnanjohtajiin. Kannatettavana pidetään myös saman luvun uutta 7 a §:ää, jonka mukaan erityisen suojelun tarpeessa olevien asianomistajien tutkintatoimenpiteet ja tutkinnanjohto on mahdollisuuksien mukaan annettava tähän tehtävään erityisesti perehtyneille tutkijoille ja tutkinnanjohtajille. Tutkinnanjohtoon ja tutkintatoimenpiteiden keskittäminen edellä mainituissa tilanteissa edellyttää Rajavartiolaitoksen tutkinnanjohtajille ja tutkijoille lisäkoulutusta. Rajavartiolaitoksen esikunta pitää tärkeänä, että edellä mainitut säännökset eivät kuitenkaan ole ehdottomia, vaan niissä on jouston varaa, sillä käytännössä tutkinnan ja sen johdon keskittämistä ei pystyttäne koulutuksesta huolimatta kaikissa tapauksissa toteuttamaan.

4. Esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän yhteistyövelvollisuus

Esitutkintalain 5 luvun 3 §:ää esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän yhteistyövelvoitteesta ehdotetaan muutettavaksi siten, että tutkinnanjohtaja velvoitettaisiin neuvottelemaan syyttäjän kanssa siitä, mitä asian valmisteleminen syyteharkin-

taa ja oikeudenkäyntiä varten edellyttää niissä tutkinnoissa, joissa esitutkintaviranomainen on ilmoittanut syyttäjälle tutkittavaksi tulleesta rikoksesta.

Rajavartiolaitoksen esikunnan mielestä esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän yhteistyön sisältö, laajuus ja tavat tulee jättää tapauskohtaisen harkinnan varaan. Asian tutkinnanjohtajan ja asialle määrätyn syyttäjän tulee voida tapauskohtaisesti päättää yhteistyöstään, josta taasen tulisi säädellä em viranomaisten sisäisen ohjeistuksen avulla eikä lailla säädettynä vaatimuksena.

5. Esitutinnan loppulausunto

Rajavartiolaitoksen esikunta ei kannata sitä, että loppulausunnon tekoolosuhteita määrämuotoistetaan lailla. Esitutkintaviranomaisen tulisi voida itse päättää loppulausunnon pyytamisestä tai pyytämättä jättämisestä.

6. Kuulustelutilaisuuden tallentaminen ääni- ja kuvatallenteeseen

Rajavartiolaitoksen esikunta pitää kannatettavana kuulusteluiden tallentamisen lisäämistä, sillä oikein toteutettuna se edistäisi asianosaisten oikeusturvaa ja oletettavasti myös vähentäisi jälkikäteen esitettäviä väitteitä kuulustelun kulusta ja sen kirjaamisen oikeellisuudesta. Rajavartiolaitoksen tutkinnoissa on usein osallisina ulkomaalaisia henkilöitä ja erityisesti näiden kuulustelujen tallentamisella voitaisiin jälkikäteen helpommin selvittää mahdolliset väitteet käytettyjen tulkkien käänkövirheistä.

Rajavartiolaitoksen esikunta pitää myös kannatettavana ehdotetun esitutkintalain 9 luvun 4 §:n laajennusta kuulustelutilaisuuden tallentamisesta todisteena käyttämistä varten koskemaan myös seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä, seksuaalipalveluiden ostamista nuorelta, paritusta ja ihmiskauppaa näiden rikosten uhrien aseman parantamiseksi ja heidän suojelemiseksi rikosprosessin aiheuttamilta haitoilta.

7. Syyttäjän vaihtolo-oikeus

Tehokkaan esitutkintayhteistyön toteutumiseksi Rajavartiolaitoksen esikunta pitää kannatettavana, että poliisilain (872/2011) 7 luvun 3 §:ssä tarkoitettu vaihtolo-oikeus säädettäisiin koskemaan myös syyttäjää mietinnön liitteessä esitetyksi ja siinä mainituin perustein. Rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain (577/2005) 17 b §:ssä on säädetty poliisilain 7 luvun 3 §:ää vastaavasti Rajavartiolaitoksen henkilöstön osalta.

8. Muuta

Rikosprosessin tehostamista koskevan mietinnön ehdotusten toteuttaminen ei sinällään tehosta itse esitutkintaprosessia, vaikka niillä olisikin kokonaisuutena tarkastellen rikosprosessia tehostava vaikutus. Rajavartiolaitoksen esikunta toteaa, että mietinnössä esitetyt ehdotukset toteutuessaan lisäävät esitutkintavi-

ranomaisten työmäärää ja aiheuttavat myös koulutus- ja materiaalin hankintatarvetta. Ehdotusten toteutuminen edellyttää lähtökohtaisesti myös ehdotusten toteuttamisen edellyttämät lisäresurssit ja riittäväsi aikaa koulutuksen toteuttamiseen. Lisäresurssien ja koulutuksen tarve ulottunee myös muihin rikosprosessiketjun toimijoihin eli syytälaitokseen ja tuomioistuimiin.

Rajavartiolaitoksen esikunta pitää mietinnössä esitetysti myös perusteltuna, että esityksestä pyydetäisiin perustuslakivaliokunnan lausunto.

Rajavartiolaitoksen apulaispäällikön sijainen
Priikaatikenraali

Matti Sarasmaa

Yksikön päällikkö
Eversti

Marko Saareks

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Rajavartiolaitos 16.05.2022 klo 13:48.
Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

JAKELU

Oikeusministeriö

TIEDOKSI

Rajavartiolaitoksen esikunta, oikeudellinen osasto
Rajavartiolaitoksen esikunta, raja- ja meriosasto
Sisäministeriö, poliisiosasto
Sisäministeriö, hallinto- ja kehittämisosasto
Poliisihallitus